

باسمه تعالی
(پایه نهم)

با نهج البلاغه، بیشتر آشنا شویم

سلام

آنچه که اکنون در دست دارید، بخشی مختصر از کلمات و جملات کتاب ارجمند «نهج البلاغه» است، که برای شما دانش آموزان عزیز نوجوان انتخاب شده و همچون دانه‌های مروارید درخشان، که از اعماق دریایی سرشار از مرواریدهای ناب، به دست آمده، وبا بیانی ساده عرضه شده تا برای شما به آسانی قابل درک و آموختن باشد. و از این راه، شما عزیزان راه، باکتابی که پس از قرآن، عالیت‌ترین و گرانقدرترین کتاب انسان سازی است، آشنا سازد .

آشنایی با نهج البلاغه

نهج البلاغه، کتاب ارزشمند و بی‌همتایی است که دربردارنده برخی از سخنان و کلمات گهربار امام علی بن ابیطالب علیه‌السلام می‌باشد. کتاب نهج البلاغه در سه فصل جداگانه به ابتکار و ذوق علامه سید رضی ^(ره) تنظیم گردیده است.

فصل اول:

خطبه‌ها، مجموعه سخنرانی‌های دلنشین و شورانگیز امام علیه‌السلام که شامل ۲۴۱ خطبه است.

فصل دوم:

نامه‌ها، مجموعه نامه‌های امام ^(ع) به دوستان، دشمنان، استانداران، فرمانداران نظامی و دیگر مسئولان کشوری و... که شامل ۷۹ نامه می‌باشد.

فصل سوم:

کلمات کوتاه و جملات زیبای حکمت‌آمیز، که مجموعاً ۴۸۰ کلمه می‌باشد.

نهج البلاغه یعنی راه و روش شیوایی گفتار و رسایی کلام که بعد از قرآن دومین کتاب شیعیان می‌باشد.

شناسنامه نهج البلاغه

نام: نهج البلاغه

تاریخ تولد: سال ۴۰۰ - ه. ق

محل تولد: محله کرخ در بغداد

صاحب کتاب : حضرت علی(ع) امام اول مسلمین

گردآورنده : سید رضی(ره) از علمای قرن چهارم

مدت جمع‌آوری : ۲۰ سال

مدت عمر: بیش از ۱۰۰۰ سال

تعداد خطبه‌ها: ۲۴۱ خطبه

تعداد نامه‌ها: ۷۹ نامه

تعداد کلمات کوتاه : ۴۸۰ کلام

گوهرهای ناب

تعدادی از جملات زیبا، آسان و دلپذیر از قسمت حکمت ها و سخنان کوتاه نهج البلاغه آماده شده است که ما با به خاطر سپاری و عمل به آنها می توانیم شیوه های زندگی فردی و اجتماعی خود را بیاموزیم و اصلاح کنیم.

«وَأَقَامَ مِنْ شَوَاهِدِ الْبَيِّنَاتِ عَلَى لَطِيفِ صَنَعَتِهِ وَعَظِيمِ قُدْرَتِهِ» (خطبه/۱۶۴)

و خداوند بزرگ نشانه های گویائی بر ظرافت صنعت، و بزرگی قدرت خود آفرید، تا اورا بشناسند.

شرح: خداوند بزرگ نشانه های گویائی بر خلقت و بزرگی قدرت خود آفرید تا انسان با مشاهده آثار خداوند و زیبایی های طبیعت به فکر فرو روند، و سرانجام دست زیبای خدا را به خوبی بنگرند، و اعتراف کنند که هر ساخته شده ای سازنده ای دارد.

«إِلَى أَنْ بَعَثَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِإِنْجَازِ عِدَّتِهِ وَاتِّمَامِ نُبُوتِهِ» (خطبه/۱)

تا آن که خداوند سبحان محمد صلی الله علیه و اله وسلم «که درود خدا بر او و خاندانش باد» را فرستاد تا وعده های او تحقق پذیرد، و راه پیامبران آسمانی تکامل یابد.

شرح: امام علی ^{علیه السلام} در جاهای مختلف اشاره به اصل هدایت عمومی می نماید، و تازندگی انسانها تداوم دارد، اعزام پیامبران نیز دوام خواهد داشت تا آنجا که طرح هدایت به کمال رسد و آخرین پیامبر خاتم اعزام گردد که فرمود: پس اعزام پیامبران آسمانی بر اساس اصل «هدایت» سامان یافته است که پس از آفرینش انسانها، یک ضرورت غیر قابل انکار است.

«الْمُؤْمِنُ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ وَحُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ أَوْسَعُ شَيْءٍ صَدْرًا» (حکمت/۳۲۵)

(شادی مومن در چهره ی او و اندوه وی در دلش پنهان است و سینه اش از هر چیزی فراختر است.)

شرح: درست است که حالات زندگی انسان یکنواخت نیست و گاهی ممکن است غمها و مصیبت ها و مشکلاتی دامن گیر انسان گردد، اما در روابط دوستانه و برخورد با مردم نباید تلخی غمها و مشکلات را با کام دیگران فرو ریخت

«وَأَسْتَشْعِرُوا الصَّبْرَ فَإِنَّهُ أَدْعَى إِلَى النَّصْرِ» : صبر و بردباری را شعار خود قرار دهید که شمارا به پیروزی می رساند. (خطبه/۲۶)

شرح: مشکلات می آیند و می گذرند. غمها و درد ها همواره بر سر راه ماسبزمی شوند. اگر راه مقابله با مشکلات را بدانیم مانیز به سلامت از کنار انواع مشکلات خواهیم گذشت و آسیبی به ما نخواهد رسید که با صبر و بردباری می توان بر مشکلات پیروز شد. در آثار به جای مانده از بزرگان ادب صبر، تلخ و ناگوار اما نتیجه و حاصل آن شیرین معرفی شده است. مولانا می فرماید:

صبر تلخ آمد ولیکن عاقبت میوه شیرین دهد پر منفعت

حافظ همین قربات صبر و کامروایی را اینگونه توصیف می‌کند:

صبرو ظفره‌ردو دوستان قدیمند *** بر اثر صبر ، نوبت ظفر آید

«وَإِذَا قُوتٍ فَأَقُو عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ» : هرگاه نیرومند شدی ، توانت را در طاعت پروردگار به کار گیر (حکمت/۳۷۵)

شرح : یعنی ورزش و نیرومندی، و بدست آوردن قدرت و توانمندی، در اسلام هدف داراست . باید قدرت بدست آورد تا در راه خدا آنرا بکار گرفت و از مستضعفان حمایت کرد تا بتوان ریشه‌های مفاسد اجتماعی را خشکاند و انواع تهاجمات را پاسخ داد .

«مَنْ تَفَكَّرَ أَبْصَرَ» : هر کس که زیاد فکر کند آگاه می‌شود (نامه ۳۱/)

شرح : راه صحیح اختراع و سازندگی، فکر و اندیشه است، زیاد فکر کردن و زیاد مطالعه داشتن است و نوجوانان باید در این دوران حساس و زیبای عمر فراوان مطالعه کنند و بسیار بیاندیشند تا در سازندگی کشور خود موفق باشند .

از دیدگاه امام علی علیه السلام نوجوان باید زیاد فکر کند، تلاش کند، به سازندگی و بازسازی بیاندیشد و امید وار باشد که می‌تواند مشکلات را از سر راه بردارد، معماهای علمی را حل کند و جامعه‌ی خود را به کمال برساند.

«إِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْأَخْمَقِ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ ، وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَفْعِدُكَ أَنْ تَكُونَ إِلَيْهِ ، وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْفَاجِرِ فَإِنَّهُ يَبِيعُكَ بِالتَّافِهِ ، وَإِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ يَقْرَبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَيَبْعِدُ عَنْكَ الْقَرِيبَ» (حکمت ۳۷)

از دوستی با نادان بپرهیز، چون او می‌خواهد به تو سود برساند، ولی از روی نادانی زیان می‌رساند، از دوستی با شخص تنگ نظر بپرهیز، چون او تو را، هنگامی که به شدت نیازمند او باشی رها می‌کند، از دوستی با شخص بدکاره بپرهیز، چون او به ناچیز ترین قیمت‌ها تو را می‌فروشد، و از دوستی با دروغگو بپرهیز، چون او، مانند سراب، فریبت می‌دهد. دور را در نظرت نزدیک نشان می‌دهد، و نزدیک را دور جلوه‌گر می‌سازد.

شرح : در انتخاب دوست، باید کمال مراقبت را به عمل آوریم و دست‌کم، کسانی را که دارای چهار خصوصیت زشت نادانی، بخل، بدکاری و دروغ‌گویی هستند، به عنوان دوست انتخاب نکنیم .

شخص نادان، هر چند هم که مهربان و صمیمی باشد، از آنجا که عقل کافی ندارد، موارد سود و زیان را نیز تشخیص نمی‌دهد. به همین جهت، حتی وقتی می‌خواهد به دوست خود، سودی برساند، از روی نادانی، کاری می‌کند که به زیان دوستش تمام شود .

شخص بخیل، یا تنگ نظر، نیز چون به مال دنیا بیش از هر چیز دیگری دلبستگی دارد، و حاضر نیست ذره‌ای از مال خود را از دست بدهد، تا زمانی که دوستی خود با دیگران ادامه می‌دهد، که به او نیازمند نباشد. اما همین که یکی از دوستانش به او نیازمند شود، حتی اگر

در اوج نیازمندی باشد و تمام زندگی‌اش به اندکی گذشت و بخشش از سوی او بستگی پیدا کند، باز حاضر به گذشت و چشم پوشی از مال دنیامی‌شود، و دوست خود را، در آن اوج احتیاج، رها می‌کند و به حال خود می‌گذرد .

بدکاره، یا کسی که در روی زمین به فسق و فجور و فساد دست می‌زند، نیز از کسانی است که باید از دوستی با او پرهیز کرد. شخص بد کاره، عزت و شرافت انسانی خود، و سعادت و رستگاری آخرت خود را، در برابر کم ارزش‌ترین چیزها از دست می‌دهد. بنابراین، مسلم است که چنین کسی، برای دوستان نیز، ارزشی قائل نخواهد شد، و آنها را در برابر اندک چیزی خواهد فروخت .

دروغگو نیز، شایسته دوستی نیست. چون او نیز، مانند سراب که از دور به شکل آب دیده می‌شود و از نزدیک چیزی جز خاک و ریگ بیابان نیست، همیشه به فکر فریب دادن است. شخص دروغگو، همیشه با دروغهای خود، کارهای خوب را به صورت کارهای (بد) وانمود می‌کند. و کارهای بد را به صورت (خوب) نشان می‌دهد. در نتیجه، کسیکه با شخص دروغگو دوستی کند، فریب حرفهای او را می‌خورد، و دوعیب بزرگ در زندگی پیدا می‌کند: نخست آن که از کارهای خوب رویگردان می‌شود، چون خیال می‌کند که آن کارها (بد) است. و دیگر آنکه به انجام کارهای بد می‌پردازد، چون بخاطر حرفهای دوست دروغگوی خود، گمان میکند که آن کارها خوب است .

«التَّوَدُّ نِصْفُ الْعَقْلِ» : دوستی و همکاری بادیگران، نیمی از عقل است .

شرح: یعنی انسان عاقل از فکرواندیشه و علم و هنر دیگران درسایه‌ی وحدت، استفاده می‌کند و از خودمحوری و غرورزدگی فاصله می‌گیرد

«وَرَضِيَ بِالذَّلِّ مَنْ كَشَفَ عَنْ ضُرِّهِ» : آن که جان را با طمع ورزی بیوشاند ، خودراپست کرده است. (حکمت/۵)

الف: حتی در موفقیت‌ها و کسب امتیازها نیز نباید برای بعضی افراد، موفقیت خود را گفت؛ زیرا گاه زمینه حسادت در آنها ایجاد می‌شود؛ بنابراین، نباید رازهای خود را برای دیگران بازگوید خصوصاً امروزه که مراکز مشاوره حضوری، تلفنی، مکاتبه‌ای وجود دارد و می‌توانید با آنها تماس حاصل کنید.

ب: در موارد خاصی که می‌خواهید رازی را بگویید، همرازی انتخاب کنید که رازدار و امین و از همه مهمتر راه‌گشا و سازنده باشد. صرف شنیدن درد، مشکلی را حل نمی‌کند. مهم رفع مشکل است که افراد با تجربه و کاردان می‌توانند راه مناسبی را در برابر مشکلات به انسان نشان دهند.

اداره قرآن ، عترت و نماز

اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان